

AVTONOMNA TRAJNOSTNA SOSESKA – DRUŽBENOBIVANJSKI URBANI MODEL 21. STOLETJA?**

Primer soseske Vauban v Freiburgu

Povzetek. Prispevek prikazuje eno od možnih oblik konkretnega sistemskega preoblikovanja na lokalni ravni, skladno s smernicami trajnostnega razvoja. Najprej obravnava koncept avtonomne trajnostne soseske, ki predstavlja eno od celovitih rešitev za vzpostavitev novih trajnostno vzdržnih ravnovesij v lokalnem prostoru. V nadaljevanju razkriva inovativen interdisciplinarni model avtonomnih trajnostnih sosesk. Izhajajoč iz modela in na podlagi predstavljenih trajnostnih gradnikov sledi podrobna analiza trajnostne soseske Vauban. S prilagoditvijo in z upoštevanjem lokalnih specifik bi lahko primere dobrih praks, kot je Vauban, izvedli tudi v drugih mestih. Avtonomne trajnostne soseske lahko predstavljajo zgled trajnostno vzdržnega urbanizma 21. stoletja.

Ključni pojmi: trajnostno prostorsko načrtovanje, avtonomna trajnostna soseska, urbani obnove, viri energije, urbanistični elementi trajnostnega razvoja, heterotopija, trajnostna soseska Vauban

Uvod

Planet Zemlja doživlja okoljsko krizo, ki je posledica treh dejavnikov; ti so: hitra rast svetovne populacije in posledično kumulativna ekonomska aktivnost, intenzivno izčrpavanje vseh virov energije in obsežno uničevanje ekosistemov ter biotske raznovrstnosti (Shu-Yang et al., 2004: 98). Plut (2002: 21) poudarja, da je »danes človeštvo z vidika izčrpanja naravnih virov in pritiskov na okolje na taki razvojni stopnji, da se morajo v prvi polovici 21. stoletja uveljaviti etične omejitve boja za obstanek tudi v odnosih do narave.« V določenih državah je možno zaznati spremembe v smeri ekoloizacije prostorskega razvoja, vendar je v odnosu do izkoriščanja naravnih

* Mag. Primož Medved, doktorski kandidat Interdisciplinarnega doktorskega študijskega programa Varstvo okolja, Univerza v Ljubljani.

** Pregledni znanstveni članek.

virov in onesnaževanja našega planeta še vedno v ospredju kurativni in ne preventivni pristop (Barrow, 1999).

»Prehod v trajnostno, sonaravno družbo in kulturo ni mogoč brez temeljite spremembe naše celotne duhovnosti, etike, torej spremembe lestvice vrednot« (Plut, 2008: 64). Najbolj osnovna načela ekologije, kot je skrb za usklajen, harmoničen razvoj za večjo družbeno in ekološko naravnano zavest, so v popolnem nasprotju s trenutno ekonomijo, ki homogenizira, standardizira družbo, naravo in individuum (Bookchin, 1990: 94). Okoljske krize je treba razumeti tudi kot krize družbenih odnosov. Tradicionalne, komunitarne oblike povezanosti med ljudmi v obliki majhnih skupnosti v družbi pozne moderne počasi izginjajo ali so povsem izginile, kar je tudi posledica hitre urbanizacije (Filipović, 2007: 5).

V 21. stoletju smo priča največji migraciji ljudi v mesta v zgodovini človeštva. Leta 2008 je večina svetovne populacije (približno 3,3 milijarde ljudi) živela v urbanih območjih. Po napovedih se bo leta 2030 število urbane populacije povečalo na 5 milijard (Marique in Reiter, 2011: 27).

Združeni narodi napovedujejo, da bo leta 2050 70% celotne svetovne populacije živel v urbanih območjih (United Nations, 2008). Glede na to, da so mesta največji vir toplogrednih plinov, in glede na to, da se v mestih porabi večina ustvarjene energije, je nujno potrebno zmanjšati ogljični odtis mest in ugotoviti, kako je mogoče izboljšati urbane soseske, ter jih preoblikovati v skladu s trajnostnim razvojem (Marique in Reiter, 2011). Zagovorniki trajnostnega načrtovanja se skoraj vsi strinjajo, da je napačni urbani razvoj vzrok za družbena in ekološka neravnovesja (Young, 2011: 368). Po Youngu (2011) predstavlja trajnostno urbano načrtovanje oz. »zelena infrastruktura«¹ pomembno strateško prvino za zmanjšanje ogljičnega odtisa ter socialne neenakosti na določenem urbanem območju. Iz predstavljenih predpostavk nevzdržnosti trenutnega okoljskega stanja planeta in iz predpostavk netrajnostnih družbenih trendov je treba prenoviti dojemanje sveta in uveljavljati nujne sistemske spremembe v smeri sonaravnega razvoja.

Očitno je, da operativna strategija za spremembe celotnega sveta v smeri sonaravnega razvoja še ni izvedljiva. Po drugi strani se zastavlja tudi vprašanje, ali je mogoče vsaj na lokalni ravni delovati trajnostno. Odgovor je potrebno iskati v konkretnih sistemskih preoblikovanjih na lokalni ravni oz. v projektih za preoblikovanje lokalnih urbanih prostorov v smeri sonaravnega razvoja. Poleg ekovasi se je v zadnjem desetletju pojavilo kar nekaj projektov preoblikovanja urbanih bivalnih okolij po načelih trajnosti – t.i. avtonomnih trajnostnih sosesk. Te po mnenju nekaterih predstavljajo eno od celovitih rešitev za vzpostavitev novih trajnostno vzdržnih ravnovesij na lokalni ravni (Rudlin in Falk, 2009).

¹ V angl.: *Green infrastructure (GI)*.

Avtonomna trajnostna soseska

Koncept avtonomne trajnostne soseske predstavlja nekakšno nadgradnjo definicije trajnostne soseske, zato je potrebno najprej definirati pomen trajnostnih sosesk. Slednje predstavljajo eksperiment, ki naj bi ponudil odgovor na nevzdržnost trenutnega (družbenega ter naravnega) stanja okolja. To naj bi bil nov aktivni bivalni model, skladen s sonaravnim razvojem (Taylor, 2000). Po Carleyju in Falku (2012) je trajnostna soseska:

- trajnostno bivalno okolje, ki ponuja dovolj veliko ter pestro izbiro različnih tipologij stanovanjskih površin in storitveno poslovnih enot, kar naj bi zagotavljalo dolgoročno ravnovesje v lokalni skupnosti;
- dobro povezana ter lahko dostopna prek javnega prevoza;
- načrtovana tako, da ohranja in vzdržuje sonaravno uporabo različnih naravnih virov;
- temelječa na soodločanju prebivalcev soseske ter na odgovornih lokalnih organizacijah, društvih, ki delujejo v skladu z načeli trajnostnega razvoja.

Načrtovanje trajnostne soseske vključuje vzpostavitev in razvoj skupnosti z upoštevanjem okoljskih, družbenih in ekonomskih ciljev, ki delujejo v usklajenem ravnovesju (Churchill in Baetz, 1999). Trajnostne soseske so umeščene v urbana območja, saj je tako zagotovljena potrebna kritična masa ljudi, s tem pa omogočena minimalna stopnja samozadostnosti na področjih javnega prevoza, recikliranja, izobraževanja (Rudlin in Falk, 2009).

V obravnavanem konceptu avtonomnih trajnostnih sosesk je zaradi dveh razlogov posebej izpostavljena avtonomnost. Prvi je ta, da so samozadostnost, samoupravljanje in neodvisnost bistvene družbene in politične značilnosti teh skupnosti. Po Harveyju (1990) trajnostna soseska v urbanih območjih predstavlja osnovno, avtonomno, skoraj povsem samozadostno celico. Definirana je kot neodvisno mesto znotraj mesta, ki ohranja simbolično bogastvo tradicionalne urbane forme, temelječe na bližini in dialogu raznolikosti (Harvey, 1990: 70). Avtonomnost trajnostne soseske se odraža pri odločanju, samoupravljanju z lokalnimi viri (energije, vode, odpadkov itn.), organiziranju lokalnih družbenoekonomskih entitet (inicativ, društev, kooperativ itn.). Drugi razlog pa izpostavlja avtonomnost na simbolni ravni. Avtonomna trajnostna soseska je tako lahko razumljena kot avtonomna cona v mestu, kot paralelni urbani prostor² (Williams, 1990; Kos, 1993), kot

² Fizični paralelni svetovi oz. prostorske niše »omogočajo svojevrsten azil, umik pred hiperkompleksno, velikokrat preveč represivno formalno družbeno regulacijo« (Kos, 1993: 165). Paralelni urbani prostori so enklave, ki gnezdijo znotraj obstoječega formalnega urbanega reda. So v stalnem konfliktu s sistemom, vendar v določenih razmerah lahko pride do produktivnega sožitja ali celo do tega, da so takšne neformalne oblike urbanega življenja vir inovacij za formalni urbani sistem (Kos, 1994: 49).

heterotopija³ (Foucault, 2007) ali kot protipoložaj prevladujočemu netrajnostnemu sistemu (Foucault, 2007).

Po omenjenih opredelitvah avtonomne trajnostne soseske je jasno, da koncept avtonomne trajnostne soseske ne zajema samo varovanja okolja (okoljske odgovornosti), ampak predpostavlja nov, aktivni, participativni, egalitarni družbenobivanjski model (družbeno odgovornost). Avtonomna trajnostna soseska prikazuje možnost novega, ustaljenega, vzdržnega razvoja, zato ne predstavlja samo nove prostorske, bivalne enote, ampak predstavlja model egalitarnejšega in sonaravnejšega dojemanja sveta. Tako se odpirajo ključna vprašanja za nadaljnjo razpravo. Mlinar (2008) ugotavlja, da se kljub ambicioznim urbanim iniciativam »mešanih struktur« po drugi strani v okviru tržnega gospodarstva povečuje pritisk k segregaciji na osnovi dohodka in družbenega položaja. Zaradi tega lahko pričakujemo še bolj zaostreno spopadanje med liberalno-kapitalističnimi težnjami tržišča (z gentifikacijo) in morebitnimi bolj egalitarnimi usmeritvami v prostorski politiki (Mlinar, 2008: 231). Postavlja se torej vprašanje, ali se bodo tovrstne avantgardne skupnosti dolgoročno preoblikovale v zaprto zeleno oazo, dostopno samo premožnejšim; ali bodo uspele ohraniti družbeno heterogenost ter širiti trajnostno egalitaren način življenja zunaj meja soseske. Kakšno funkcijo, implikacijo bodo imele avtonomne trajnostne soseske v prihodnosti za širši urbani in neurbani družbeni kontekst? Na odgovore bo potrebna počakati še nekaj desetletij, saj so trajnostne soseske relativno nov urbani družbeni pojav.

Za lažje razumevanje pojma avtonomna trajnostna soseska je treba predstaviti tudi trajnostne gradnike,⁴ temelje trajnostne soseske, ki predstavljajo osnovne delce strukture vsake avtonomne trajnostne soseske. Le-ti so: trajnostne funkcije, značilnosti soseske, temelji trajnostnega načrtovanja soseske. Trajnostni gradniki predstavljajo alternative oz. rešitve za netrajnostne prakse v mestih. Gradniki trajnostne soseske predstavljajo trajnostne smerice, ki jih lahko s primernim upoštevanjem lokalnih prostorskih ter družbenih specifik prilagodimo in vpeljemo v netrajnostno mestno sosesko. V

³ Po Foucaultu so heterotopije za razliko od utopij »realni kraji, dejanski kraji, ki so načrtovani v sami instituciji družbe in ki so nekakšni protipoložaji (*contre-emplacement*) neke dejansko realizirane utopije, v katerih so realni položaji vsi drugi realni položaji, ki jih je mogoče najti znotraj kulture, hkrati reprezentirani, spodbijani in sprevernjeni, neki kraji, ki so zunaj vseh krajev, čeprav so kljub temu dejansko lokalizabilni« (Foucault, 2007: 217). Funkcija heterotopij oz. njihova naloga, je »da ustvarijo neki drugi prostor, drugi realni prostor, ravno toliko popoln, ravno toliko natančen, ravno toliko dobro urejen, kolikor je naš brez reda, slabo urejen in zmeden« (Foucault, 2007: 222).

⁴ Za pomen trajnostnih gradnikov se v literaturi pojavljajo različna poimenovanja, kot so na primer: trajnostni elementi, trajnostni dejavniki (Rudlin in Falk, 2009), trajnostne usmeritve, trajnostna načela urbanega načrtovanja (Gruis et al., 2006) ali komponente trajnostnega načrtovanja (Engel-Yan et al., 2005).

modelu⁵ avtonomne trajnostne soseske (v Tabeli 1) so trajnostni gradniki razdeljeni v štiri tematske sklope oz. razvojne stebre avtonomnih trajnostnih sosesk. Avtonomno trajnostno sosesko definirajo štiri razvojni stebri: energetski steber, družbenoekonomska uravnoteženost, trajnostni promet, urbanistični elementi trajnostnega razvoja.

Tabela 1: MODEL TRAJNOSTNIH GRADNIKOV AVTONOMNE TRAJNOSTNE SOSESKE

Model trajnostnih gradnikov avtonomne trajnostne soseske			
ENERGETSKI STEBER	DRUŽBENO-EKONOMSKA URAVNOTEŽENOST	TRAJNOSTNI PROMET	URBANISTIČNI ELEMENTI TRAJNOSTNEGA RAZVOJA
Kooperativa obnovljivih virov energije	Kooperativa proizvodnje lokalne (ekološke) hrane	Prepoved avtomobilov in spodbujanje uporabe kolesarskih ter pešpoti	Kompaktnost gradnje ter bližina storitev, heterogeni večnamenski skupnostni prostor, konvergentni centralni trg, zelene površine, javni prostori, zapore cest, kolesarske proge, jasno definirane meje soseske itn.
Inovativne rešitve zmanjševanja naravnih virov ter recikliranja	Libertarni municipalizem ⁶ kot politični okvir soseske		
Energetsko varčne večstanovanjske stavbe	LETS shema ⁷	Učinkovit javni prevoz	
	Lokalna ekonomija Identiteta lokalne skupnosti	Souporaba vozil	

Vir: Primož Medved, 2015

⁵ Model je bil narejen na podlagi proučevane strokovne literature (Harvey, 1990; Breheny et al., 1993; Barton, 2000; Barton et al., 2003; Gruis et al., 2006; Rudlin in Falk, 2009 itn.), celovite interdisciplinarne mednarodne primerjalne analize uspešnih avtonomnih trajnostnih sosesk (Bo01, Hammarby Sjöstad, Vauban, itn.), analize obstoječih modelov implementacije trajnostnih sosesk (LEED, BREEAM, CASBEE, One Planet living itn.), intervjujev z načrtovalci trajnostnih sosesk (Daseking, 2013) in predstavniki civilnih iniciativ (Delleske, 2013; Gombert, 2013) nekaterih najbolj prepoznavnih avtonomnih trajnostnih sosesk v Evropi (Vauban, Riesefeld, Französisches Viertel). V modelu (v Tabeli 1) so identificirani trajnostni gradniki, ki so del posameznih razvojnih stebrov trajnostne soseske.

⁶ Libertarni municipalizem vključuje redefinicijo politike in povratek k starogrškemu upravljanju skupnosti oz. polisa »po meri človeka«. »Libertalni municipalizem ni samo politična strategija, temveč prizadevanje za razvijanje demokratičnih možnosti, ki so latentne ali v zametkih, k radikalno novi konfiguraciji družbe same – h komunitarni družbi, usmerjeni k zadovoljevanju človeških potreb, zadoščanju ekoloških nujnosti in razvijanju nove etike, temelječe na vzajemnosti in sodelovanju« (Bookchin, 2005: 19).

⁷ LETS je okrajšava za (v angl.) Local exchange trading system, za katerega se v slovenščini pogosto uporablja izraz časovna banka.

Več svetovnih mest načrtuje ali je načrtovalo⁸ in najavljalo vzpostavitev trajnostne soseske, vendar so le redka mesta dejansko implementirala sosesko, ki bi dolgoročno vzdrževala določeno trajnostno ekonomsko, družbeno in okoljsko ravnovesje znotraj lokalnega urbanega območja. Danes je večina avtonomnih trajnostnih sosesk implementiranih v državah severne in zahodne Evrope.⁹ Zaradi tega razloga se je začel uporabljati izraz »severnoevropski model trajnostnih sosesk« (Kyvelou et al., 2012: 561).

Med vzornimi trajnostnimi soseskami izstopa soseska Vauban, saj predstavlja enega najbolj dovršenih in zanimivih prvih urbanih eksperimentov, ki že več kot dvajset let radikalno in vsestransko aplicira vsa trajnostna načela (trajnostne gradnike) avtonomnih sosesk. Na podlagi sheme trajnostnih gradnikov iz predstavljenega modela (Tabela 1) bom v nadaljevanju predstavil ter analiziral primer dobre prakse implementacije avtonomne trajnostne soseske – sosesko Vauban (Freiburg, Nemčija).

Soseska Vauban – vzor trajnostnega urbanizma

Avtonomna trajnostna soseska Vauban predstavlja enega izmed učinkovitih primerov implementacije trajnostnih rešitev v urbanem prostoru. Inovativnost soseske Vauban se izkazuje v njenem celostnem, interdisciplinarnem pristopu k trajnostnemu razvoju, saj poleg okoljskih ciljev sočasno obravnava oz. vključuje tudi družbene in ekonomske razsežnosti. Za boljše razumevanje, zakaj je Vauban postal vzor trajnostnega urbanizma, pa je treba razumeti in definirati zgodovinske, družbenopolitične okoliščine nastanka specifične soseske.

Vauban je trajnostna soseska v mestu Freiburg, ki je umeščen v jugozahodni nemški regiji Baden-Württemberg. Leta 1937/38 je bil Vauban najprej zgrajen oz. osnovan kot militaristična baza nemške vojske. Francoska vojska je leta 1954 prevzela vojaške objekte oz. vojašnico Vauban in se iz Nemčije dokončno izselila šele leta 1992. Mesto Freiburg je po odhodu francoskih vojaških sil odkupilo od Zvezne republike Nemčije 38 hektarov veliko

⁸ Tudi v Sloveniji je bilo v preteklosti nekaj nerealiziranih poskusov, načrtov implementacije določenih elementov trajnostne soseske. Taka, nikoli realizirana urbana načrta sta bili na primer tudi zasnova soseske »Žusterna III« (Šarec, 1980; Šarec, 1998) v Kopru ali pa iniciativa za »Trajnostno četrt Spodnja Šiška« v Ljubljani. Bolj aktualne primere poskusov vzpostavitve lokalne identitete, samoorganizacije po načelih neposredne demokracije na lokalnem območju in določenih trajnostnih urbanih rešitev (npr. skupnostni urbani vrtovi) pa lahko danes spremljamo predvsem v soseskah v Mariboru (Iniciativa Mestni zbor). Kljub ambicioznim projektom in iniciativam pa v Sloveniji še vedno ni na vidiku vzpostavitev celovite avtonomne trajnostne soseske.

⁹ Najbolj prepoznavne in uspešne trajnostne soseske so: Bo01 in Augustenborg (Malmö), Hammarby Sjöstad (Stockholm), Vauban in Rieselfeld (Freiburg), Kronsberg (Hannover), Französisches Viertel – Südstadt (Tübingen), EVA-Lanxmeer (Culemborg), Leidsche Rijn (Utrecht), GWL Terrein (Amsterdam), Viikki (Helsinki), Vesterbo (København), BedZed (Sutton), Greenwich Millenium Village (London).

območje Vauban. Začetni načrt mestne uprave je bil preoblikovanje opuščenega, degradiranega prostora v moderno stanovanjsko sosesko z veliko gostoto pozidave (Sperling, 2000 in 2002). Na ta način je mestna uprava v zgodnjih devetdesetih hotela zadostiti velikemu povpraševanju po stanovanjih. Predvsem mladi, ki so množično prihajali delat in študirat v Freiburg, niso imeli možnosti priti do stanovanj (Daseking, 2013). Sočasno z načrti revitalizacije soseske s strani mestne uprave pa se je skupina mladih študentov (povezanih v gibanje S. U. S. I)¹⁰ naselila v propadajoče vojaške objekte, si ustvarila domovanje in vzpostavila iztočnice za novo, drugačno »zeleno politiko« lokalnega urbanega prostora.

Zaradi več specifičnih zgodovinskih družbenopolitičnih dejavnikov je v mestu Freiburg, ki je danes poimenovano tudi »ekološka prestolnica Nemčije« (Newman in Scheurer, 2009), leta 1993 soseska Vauban začela proces (pre)oblikovanja in postala ena izmed prvih avtonomnih trajnostno vzdržnih urbanih mestnih četrti na svetu. Prek intervjujev z dolgoletnim mestnim urbanistom Wulfom Dasekingom ter z vodilnim članom Foruma Vauban Andreasom Delleskem ter na podlagi analiz raziskovalca soseske Vauban in dolgoletnega urednika časopisa Vauban Actuel Carstena Sperlinga sem skušal določiti partikularne zgodovinske, družbenopolitične okoliščine, ki so spodbudile konkretno preoblikovanje soseske. Specifični pogoji oz. dejavniki, ki so omogočili oz. so bili prvi pogoj za vizionarsko vzpostavitev avtonomne trajnostne soseske v Freiburgu, so naslednji (Carsten, 2000; Daseking, 2013; Delleske, 2013):

- črnobilska katastrofa leta 1986 ter posledično razumevanje nujnosti vlaganja v obnovljive vire energije;
- naftni krizi leta 1973 ter 1978 ter posledično izredna rast cen nafte, bencina in drugih energentov;
- večji množični protesti proti nemški vnemi grajenja 17 nuklearnih elektrarn;
- tradicionalno izredno močna stranka »zelenih« v nemški regiji Baden-Württemberg;
- kontinuiteta na vodilnih funkcijah v mestni upravi,¹¹ ki je omogočila implementiranje večjih, kompleksnejših ter dolgoročnejših projektov;
- potreba po zmanjševanju vseh naravnih virov (predvsem nafte ter drugih energetskih virov);
- dovolj velika kritična masa izredno propulzivne skupine izobraženih ljudi¹² z močnim okoljevarstvenim čutom, ki so ustanovili avantgardni nevladni organizaciji S. U. S. I in Forum Vauban.

¹⁰ S. U. S. I.: *Selbstorganisierte Unabhängige Siedlungsinitiative*.

¹¹ Župan Rolf Böhme (stranka SPD) je bil župan Freiburga med letoma 1982 in 2002; glavni mestni urbanist Wulf Daseking je vodil oddelek mestnega planiranja od leta 1984 do leta 2012.

¹² Freiburg je eno od najpomembnejših univerzitetnih središč v Nemčiji.

Kot bo prikazano v nadaljevanju, sta bili skupini S. U. S. I in Forum Vauban pobudnici, usmerjevalki oz. gibal razvoja pri vzpostavitvi in nadgrajevanju avtonomne trajnostne soseske Vauban. Močna lokalna skupnost, dobra organiziranost ter povezanost med začetnimi prebivalci soseske so bili ključni pri postavitvi dolgoročne identitete lokalnega prostora, ki je krepila trajnostno usmeritev avtonomne soseske.

Navedeni dejavniki oz. prvi pogoji izpostavljajo enkratno zmes zgodovinskih in družbenih okoliščin, ki so privedle do vzpostavitve avantgardnega urbanega eksperimenta. Zgodovinski trenutek odhoda francoske vojske iz vojašnice je ključno determiniral obstoj trajnostne soseske in omogočil organiziranje trajnostno naravnane lokalne skupnosti. Postavlja se namreč ključno vprašanje, ali je lahko soseska Vauban zaradi izredno specifičnih historičnih okoliščin pri njeni vzpostavitvi vzor za podobne iniciative. Partikularnost začetnega pristopa »od spodaj navzgor« soseske Vauban je izredno težko, če ne nemogoče, aplicirati v druga mesta. Kljub temu pa so se izredno uspešne trajnostne soseske, ki so se vzpostavile v zadnjih letih, skušale zgledovati tudi po soseski Vauban. Tudi avtonomne trajnostne soseske, ki so bile implementirane z diametralno nasprotnim pristopom »od zgoraj navzdol« s strani občin (npr. švedski trajnostni soseski Bo01 in Hammarby Sjöstad), so poskušale (tudi neuspešno) posnemati določene vzorne trajnostne rešitve soseske Vauban (Dalman, 2014).¹³

V nadaljevanju bom analiziral trajnostno sosesko Vauban prek trajnostnih gradnikov oz. modela trajnostnih gradnikov (iz Tabele 1) in prikazal, na kakšen način so trajnostni gradniki celovito integrirani in prepleteni v proučevani avtonomni trajnostni soseski.

Družbenoekonomska uravnoveženost

Začetek preoblikovanja soseske Vauban oz. preusmeritev soseske k načelom trajnostnega razvoja je bil sprožen oz. sovпада z ustanovitvijo skupine S. U. S. I, ki je leta 1992 okupirala oz. zasedla opuščene vojaške zgradbe. Ustanovitev tega avantgardnega gibanja oz. skupine je bila, kot rečeno, posledica nepremičninskih špekulacij in napačne stanovanjske politike, ki je onemogočila mladim, da bi si zagotovili stanovanje (Delleske, 2013). Kasneje je S. U. S. I. z intenzivnim javnim pritiskom na deželno vlado uspelo odkupiti za simbolično ceno štiri vojašnice v soseski, jih legalizirati ter vzpostaviti dolgoročno družbeno in okoljsko trajnostno vizijo oz. vizionarsko idejno zasnovo za celotno sosesko. Danes pa že institucionalizirano gibanje S. U. S. I in stanovanjska zadruga Genova popolnoma legalno v javnem

¹³ Intervju z Evo Dalman, ki je bila v času preoblikovanja degradiranega industrijskega območja Västra Hamnen v Malmöju (Švedska) vodja projekta trajnostne soseske Bo01.

partnerstvu z regijo neprofitno oddajata stanovanja prebivalcem z nizkimi dohodki ter opravljata funkcijo socialnega vključevanja neprivilegiranega dela prebivalstva (Sperling, 2002; Delleske, 2013). Koncept avtonomne trajnostne soseske se je torej vzpostavil s pristopom »od spodaj navzgor«, vendar je bila za dolgoročno »preživetje« celotnega projekta pomembna naklonjenost tedanje občinske uprave, ki je spodbujala celoten projekt.

Močna lokalna skupnost v Vaubanu je rasla organsko, postopoma in je konstantno utrjevala ter definirala partikularno identiteto trajnostne soseske ter ohranjala in nadgrajevala lokalno družbenoekonomsko politiko, skladno s smernicami trajnostnega razvoja. Z leti, ob nadzorovani ekspanziji¹⁴ soseske Vauban, se je začelo oblikovati novo gibanje, imenovano Forum Vauban. Deloval je kot nekakšen vezni člen med vsemi akterji soseske, društvu in prebivalci soseske in je vzpostavil nekakšen mini parlament soseske, ki še danes deluje po načelih libertarnega municipalizma. Politični okvir libertarnega municipalizma znotraj soseske Vauban je vključeval redefinicijo prevladujoče politike in nekakšen povratak k starogrškemu upravljanju skupnosti oz. polisa »po meri človeka« z oblikovanjem javne politike na neposrednih zborovanjih ljudi ter na temelju etike komplementarnosti in solidarnosti. Na javnem prostoru Vaubana, v osrednjem skupnostnem prostoru »Haus 37«, se prebivalci soseske enkrat mesečno dogovarjajo o skupnih oz. skupnostnih temah in glasujejo glede vsakega predloga po načelih neposredne demokracije. Znotraj političnega okvirja soseske Vauban je mogoče zaslediti tudi izvajanje oz. nagibanje k »municipalizaciji ekonomije« (po Bookchinu, 2005), ki se zavzema za radikalno, drugačno obliko ekonomije, kjer bi zemljišča in podjetja vse bolj prehajala pod nadzorstvo skupnosti v obliki raznih oblik kooperativ obnovljivih virov energije (OVE) ali kooperativ ekoloških vrtov. Zaradi takega aktivnega vključevanja in ustvarjanja lokalnih ekonomskih entitet z lokalno koncentriranim lastništvom Vauban ni postal suburbano zaspano spalno naselje, ampak je »živa« soseska s 5000 prebivalci, ki v sami soseski ponuja kar 700 delovnih mest. Poleg tega lokalno lastništvo posameznikov nad lokalnimi resursi (predvsem OVE in distribucijo hrane) omogoča večjo avtonomnost pri odločanju ter samozadostnost. Energetska avtonomnost in (delna) samooskrba s hrano seveda ne omogočata popolne avtonomije pri odločanju in ne poosebljata nekakšne samozadostne urbane oaze ali celo zaprte skupnosti; predstavljata pa določeno eksistencialno varnost, ki je prvi pogoj pri zagotavljanju kolektivne in hkrati individualne moči v razmerju z neoliberalnimi tržnimi silami, ki delujejo v nasprotju s t.i. »praviciami do dobrin mesta« (Harvey,

¹⁴ Okoli vojaških objektov so se po principu združništva postopoma začeli graditi pasivni večstanovanjski objekti. V Vaubanu so do danes na ta način zgradili okoli 40 večstanovanjskih kompleksov. Prihranek za posameznika je bil več kot 30% v primerjavi s tržnimi cenami podobnih stanovanj v Freiburgu.

2008). Harvey (2008) preučuje t.i. »pravice do mesta«, ki vključujejo poleg pravic do eksistencialnih dobrin v mestu (stanovanje, energija, hrana) tudi pravice do avtonomnega razmišljanja, lokalne identitete, pripadnosti, urbane estetike ter pravico do avtonomnega odločanja o »načinu življenja« posameznika. Prebivalci Vaubana so si priborili to avtonomnost (»pravico do avtonomne soseske«), čeprav jim ni bila vnaprej zagotovljena. Kot bo kasneje ponazorjeno, pridobljene »pravice do dobrin mesta« in avtonomnost niso samoumevne, obstaja namreč konstanten konflikt s kapitalističnimi – tržnimi pritiski širšega okolja.

V Vaubanu so se razvili številne iniciative, društva; vzpostavili so se tudi razni projekti, ki podpirajo socialno vključenost, egalitarnost ter komunitarnost. Socialna heterogenost različnih skupin, močna lokalna identiteta, izrazita okoljska ozaveščenost ter razvit javni diskurz, temelječ na neposredni demokraciji znotraj soseske, predstavljajo temelje za heterogeno družbeno interakcijo soseske Vauban. Dolgoletna urednica lokalnega časopisa Vaubana Sigid Gomberd je mnenja, da se partikularna družbena interakcija izraža v širšem sodelovanju prebivalcev v stanovanjskih zadrugah,¹⁵ s kooperativami ekološke hrane »Quartiersladen«, v številnih društvih za otroke, dementne, pešce, starejše občane, z vzpostavitvijo komunitarnega centra soseske »Stadtteilzentrum Haus 037«, z izdajanjem lastnega avtonomnega časopisa »Vauban actuel« ter ne nazadnje v zapuščini preminulega Forumu Vauban,¹⁶ ki se zdaj imenuje »Stadtteilverein Vauban« in prevzema osrednjo vlogo za socialno, kulturno ter politično razpravo (Gombert, 2013).

Trajnostni promet

Koncept prometa¹⁷ Vauban je del vizije soseske, ki spodbuja »življenje brez avtomobila« in ponuja alternative forme mobilnosti, kot sta kolesarjenje, »souponaba vozil«,¹⁸ ter uporabo odlično organiziranega in učinkovitega javnega prevoza (Sperling, 2002). Tramvaj v Freiburgu je vzor za mestni nizkoogljični transport ter je urbanistično odlično integriran v samo osrčje soseske Vauban. Z vsakega skrajnega konca soseske Vauban je do postaje tramvaja največ pet minut hoje.

Lokalni urbani mestni načrt soseske Vauban prepoveduje parkirna mesta v sami soseski. Soseska Vauban je popolnoma prilagojena pešcem in kolesarjem. V sami soseski je avtomobilski promet skoraj prepovedan. Redki lastniki avtomobilov morajo parkirati avtomobile v dveh posebnih, za

¹⁵ V nem. Baugruppen.

¹⁶ Forum Vauban je zaradi zapletov z birokracijo EU bankrotiral (Delleske, 2013).

¹⁷ »Koncept prometa soseske Vauban« je sestavni del posebne ustave soseske ter določenih urbanističnih smernic mesta Freiburg.

¹⁸ V ang. Car sharing.

Vauban zgrajenih večnadstropnih skupnostnih garažah – »Sončni parkirni hiši«,¹⁹ ki se tako imenujeta zaradi velikih sončnih elektrarn, postavljenih na strehah parkirnih hiš (Newman in Scheurer, 2009). Prostor med stanovanjskimi objekti je namenjen kolesarskim potem, parkom, drevesom in omogoča druženje na javnih prostorih, na ulicah (Newman in Scheurer, 2009).

Politiko prometne ureditve soseske Vauban nadgrajuje učinkovit sistem avtomobilske izposoje oz. »souporabe vozil«, kjer si več prebivalcev soseske deli skupen avtomobil. Posamezniki plačujejo po prevoženih kilometrih in si delijo vse stroške upravljanja ter vzdrževanja avtomobila. V Vaubanu obstajata dve društvu tovrstne avtomobilske izposoje, in sicer »Freiburg Car sharing« in »Grüne flotte« (Delleske, 2013).

Seveda tudi strnjena in premišljena gradnja z večnamenskimi objekti, kjer so poslovni ter storitveni prostori v pritličjih vseh stavb, zmanjšuje odvisnost ter potrebo po lastnem avtomobilu zaradi izredne dosegljivosti osnovnih potrebščin, storitev.²⁰ Najbolj gosta poselitev soseske (najvišji bloki)²¹ je ob Vaubanallee, glavni žili soseske, kjer vozi tramvaj. Gostota gradnje, poselitve se sorazmerno z oddaljenostjo od tramvajske postaje postopoma zmanjšuje.

Zaradi vseh omenjenih ukrepov, politik, okoljskavarstvene ozaveščenosti je število lastniških avtomobilov na prebivalca v Vaubanu izjemno nizko; v primerjavi z nemškim povprečjem je več kot trikrat manjše.²²

Energetski steber

Soseska Vauban danes predstavlja zgled učinkovite (u)porabe energije in hkrati predstavlja avtonomen prostor inovacij, kjer se preizkušajo najnovejše »zelene tehnologije«. Glavne značilnosti »energetskega stebra« soseske Vauban so heterogenost uporabe OVE, enakopravno lastništvo OVE prek kooperativ ter energetsko varčna pasivna stanovanja.

V soseski Vauban so dosegli občutno zmanjšanje porabe energije za ogrevanje na tri načine. Prvi razlog za učinkovito izrabo energije v soseski je treba iskati v arhitekturnih rešitvah s strnjenimi nizko energetskimi tri- do štirinadstropnimi bloki. Drugi način učinkovitega upravljanja z energijo je bil dosežen z vzpostavitvijo nizko energetskega standarda, ki je zakonsko

¹⁹ V nem. Solargarage Vauban.

²⁰ »Vauban je mala vas, kjer so vse nujno potrebne storitve na voljo praktično pod lastnimi domovi« (Daseking, 2013).

²¹ Najvišje zgradbe imajo po štiri nadstropja.

²² Prebivalci soseske Vauban posedujejo 150 lastniških avtomobilov na 1000 prebivalcev. V celotnem mestu Freiburg poseduje avtomobil povprečno 427 ljudi na 1000 prebivalcev. Povprečje v celotni Nemčiji pa je 517 avtomobilov na 1000 prebivalcev (Sperling, 2008; The World Bank, 2013).

obvezen za vse poslovno-stanovanjske objekte (65 kWh/m^2).²³ Tretji vzvod za zmanjšano porabo energije pa predstavlja uporaba naprednih »avantgardnih« zelenih tehnologij, ki so jih spodbudili in aplicirali lokalni deležniki soseske (Sperling, 2008). Vauban kot prostor eksperimentiranja je prebijaal led v implementiranju novih zelenih tehnologij in prav Vaubanu gre pri mat vzpostavitve prvega pasivnega večstanovanjskega objekta ter prvega večstanovanjskega kompleksa s standardom »PlusEnergy«²⁴ (Disch, 2014). V Vaubanu je trenutno več kot 200 stanovanjsko-poslovnih objektov, ki imajo standard »pasivne hiše« (15 kWh/m^2), »zero energy« (0 kWh/m^2) ali »PlusEnergy« (Sperling, 2008).

Uporaba različnih obnovljivih virov energije v soseski je vidna na vsakem koraku. Zelo priljubljeni so fotovoltaični PV-paneli za proizvodnjo električne energije, postavljeni na strehah poslopij. 65 % od vse porabljene električne energije soseske Vauban prispeva sončna energija prek PV-panelov. Te male električne tovarne, postavljene na strehah posameznih nizko energetskehi večstanovanjskih objektov, so v celoti last posameznikov, ki tam živijo in so povezani v raznih kooperativah sončne energije (Sperling, 2002).

Na robu soseske je bila postavljena tudi toplotna na biomaso (CHP)²⁵ za segrevanje stanovanj. Lokalna toplotna pridobi 80 % energije iz odpadnega lesa iz bližnjih gozdov ter 20 % iz plina. Poleg tehnoloških inovacij na področju obnovljivih virov energije predstavlja Vauban posebno mikrookolje za preizkušanje različnih tehnik, ki sinergično zmanjšujejo porabo drugih naravnih resursov ter povečujejo osebno reciklažo. Nastale so različne skupine, društva, ki delujejo kot nekakšen inkubator za »integracijo zelenih tehnologij«. Lep primer take asociacije predstavlja gradbena zadruga »Passivhaus Wohnen und Arbeiten«. Člani zadruga so leta 1999 skupaj zgradili prvo večstanovanjsko pasivno hišo v Nemčiji in uvedli nekaj dodatnih »zelenih aplikacij«. Primeri zelenih tehnologij, apliciranih v pasivnem bloku »Passivhaus Wohnen und Arbeiten«, so (Passivhaus Wohnen & Arbeiten; Delleske, 2013):

- sanitarni vakuumski toaletni sistem, ki namesto 5–9 l vode na splakovanje potroši samo 1 l;
- bioplinarna,²⁶ kjer se s pomočjo fermentacije blata (»črne vode«) ter bioloških odpadkov v mini lokalnem bioplinskem reaktorju pridobiva plin za kuhinjska opravila;

²³ Ta standard je bil za tehnološke razmere gradbeništva v devetdesetih letih postavljen izredno nizko.

²⁴ »PlusEnergy energetski standard« je termin, ki se uporablja za objekte, ki proizvedejo več energije (iz obnovljivih virov), kot jo porabijo. Termin je uvedel nemški arhitekt Rolf Disch, ki je bil tudi arhitekt prvih blokov PlusEnergy v Vaubanu, imenovanih »Solar Siedlung« ter »Sonnenschiff« (Disch, 2014).

²⁵ Kratica za v ang. Cogeneration or combined heat and power.

²⁶ Bioplinarna v objektu Passivhaus Wohnen & Arbeiten je v fazi nastajanja (Delleske, 2013).

- uporaba deževnice ter odpadne vode iz kuhinj in kopalnic (»sive vode«) za splakovanje in zalivanje vrta.

Urbanistični elementi trajnostnega razvoja

Urbanistična zasnova soseske oz. urbanistični elementi trajnostnega razvoja določajo vse ostale trajnostne gradnike soseske (javni prevoz, lokalno ekonomijo, identiteto skupnosti itn.), in tako vplivajo na celotno delovanje soseske (Rudlin in Falk, 2009). Predstavljajo nekakšen vezni člen med trajnostnimi gradniki, trajnostno uporabo prostora in prebivalci soseske. Nekateri trajnostni elementi oz. urbanistični posegi v lokalnem prostoru so zelo prepoznavni, očitni, otipljivi, kot so na primer paneli PV, drevesa, parki, jasno vidne in določene meje soseske itn.; pri drugih urbanističnih elementih pa pride njihova trajnostna naravnost do izraza šele z uporabo, aktivizacijo, interakcijo ljudi soseske. To so na primer osrednji konvergentni trgi soseske, kjer se ljudje družijo in izmenjujejo stvari, ali pa osrednji skupnostni prostor, kjer prebivalci soseske skupaj soodločajo o pomembni zadevah, kjer se odvijajo razne dejavnosti, kjer se načrtuje samozadostnost in brani avtonomno odločanje v soseski. Vidnost, otipljivost in lokaliziranost urbanističnih elementov daje avtonomnim trajnostnim soseskam heterotopičnost oz. nekakšno (fizično) realizacijo oz. udejanjanje »preteklih utopij«.²⁷

Urbanistični posegi v sosesko Vauban so nedvomno (so)ustvarili t. i. avtonomno trajnostno sosesko z namenom načrtnega distanciranja od suburbanih, alieniranih, individualiziranih ter energijsko potratnih sosesk. Urbanistični načrti so bili usmerjeni v vzpostavitev bivalnega prostora, kjer ni potrebe po avtomobilu; po vzoru srednjeveških strnjenih mestec je vse na dosegu roke (Daseking, 2013). Grajeni so bili torej neuniformirani, nestandardizirani, unikatni, svojevrstni strnjeni tri- do štirinadstropni bivalni objekti. V strnjenem naselju je tudi gostota naseljenosti večja, kar omogoča učinkovitost javnega prevoza (tramvaj), ki poteka v samem osrčju soseske. Vsi pritlični prostori so namenjeni poslovnim funkcijam z namenom oživljanja soseske ter zadovoljevanja osnovnih življenjskih potreb prebivalcev soseske. Sosesko dopolnjujejo skupnostni prostori, zelenje, parki in tudi nekatere ekokmetije.

Na urbanistično načrtovanje trajnostne soseske Vauban je zelo pomembno vplivalo sodelovanje civilne iniciative (predvsem nevladne organizacije Forum Vauban) z mestno administracijo. Največji dosežek

²⁷ Predvsem utopični socialisti so osnovali družbeno bivalne utopije (npr. Fourierev »Falansterij«, ki so izjemno blizu idejam oz. konceptu današnjih avtonomnih trajnostnih sosesk. Nekateri njihovi načrti poustvaritve idealnega mesta so bili (za kratek čas) preizkušeni tudi v praksi (Ownow »New Lanark« in »New Harmony«).

civilne iniciative Foruma Vauban je bila postavitev ter legalizacija ogromnega »skupnostnega prostora soseske« – objekta Haus 037, ki so ga prestrukturirali iz bivše francoske vojašnice. Objekt Haus 037 so mestni planerji nameravali na začetku podreti in prodati zemljo, vendar je zaradi konstantnih pritiskov Foruma Vauban uspelo odkupiti objekt za 1 DEM,²⁸ ga prestrukturirati in ustvariti novodobni centralni večfunkcijski objekt, namenjen prebivalcem Vaubana in heterogeni uporabi javnega prostora.

Osrednji večfunkcijski heterogeni inkluzivni skupnostni prostor je nujen za krepitev identitete lokalnega urbanega prostora, za srečevanje ljudi, za komunikacijo. Poleg osrednjega skupnostnega prostora ima Vauban tudi osrednji trg, Alfred Döblin Platz, ki leži v neposredni bližini skupnostnega centra Haus 037. Osrednji trg je prav tako »izpogajal« Forum Vauban. Trg Alfred Döblin Platz predstavlja srce družbenega življenja soseske, tu se odvijajo ekološke tržnice (dvakrat na teden) ter izmenjevalne tržnice²⁹ (enkrat na mesec).

Sklep

Soseska Vauban je izredno dobro povezana z mestom Freiburg, a hkrati ohranja svojo avtonomnost, identiteto, kulturo ter poslanstvo z vzdrževanjem unikatnega modela trajnostnega razvoja, ki ga prenaša na mlajše generacije prek šol, vrtcev ter drugih družbenih iniciativ (Sperling, 2008; Daseking, 2013). Danes je Vauban moderna, heterogena, strpna, relativno egalitarna soseska, ki po načinu upravljanja naravnih resursov, načinu organiziranja in povezovanja predstavlja vzor vsem drugim trajnostnim soseskam ter zgled integracije različnih socialnih skupin. Druge trajnostne soseske v drugih državah (predvsem na Nizozemskem in Švedskem), ki so bile vzpostavljene po soseski Vauban, so skušale (bolj ali manj uspešno) posnemati določene inovativne trajnostne rešitve freiburške soseske. Na primer, v soseski Bo01 (Malmö) določene alternativne iniciative, kot je »kooperativa trajnostnih virov energije«, kljub želji snovalcev soseske niso bile vpeljane zaradi drugačne državne energetske zakonodaje.³⁰ Druge družbene trajnostne iniciative v soseski Bo01 niso bile mogoče zaradi neobstoječe lokalne družbene platforme (npr. vzpostavitev lokalnega časopisa) in

²⁸ DEM: kratica za nemško marko.

²⁹ Na zelo popularnih izmenjevalni tržnicah si prebivalci soseske izmenjujejo stvari, ki jih ne potrebujejo. Izmenjava blaga deluje po principu bonov oz. po principu »jaz tebi – ti meni«. Izmenjevalna tržnica, ki predstavlja alternativo denarni menjavi, je samo eden od začetnih projektov pri postavitvi »LETS-sheme za Vauban«. Vpeljava LETS-sheme v sosesko je trenutno eden od glavnih ciljev društva Stadtteilverein Vauban (Delleske, 2013).

³⁰ Na Švedskem nimajo podpornega mehanizma pri odkupu električne energije – t. i. Feed-In Tariffs, ki je prisoten v Nemčiji.

drugačne tradicije gradnje stanovanj (stanovanjske zadruga). Kakor koli že pa so se določene rešitve iz Vaubana (sistem souporabe vozil,³¹ avantgardne rešitve recikliranja, uporaba deževnice, spodbujanje lokalnih ekonomskih entitet, omejevanje prometa, heterogena – večnamenska raba stanovanjskih objektov itn.) izredno dobro obnesle tudi v švedski trajnosti soseski Bo01 v Malmöju (Dalman, 2014). Ta primer nakazuje, da soseska Vauban prav gotovo ni univerzalni vzorec, ki ga je mogoče nekritično aplicirati v katero koli mesto, ne da bi upoštevali lokalne specifiike. Vendar pa je hkrati neodgovorno vzpostaviti prvo trajnostno urbano sosesko v katerem koli mestu, ne da bi proučevali urbanistične, družbene, ekonomske, socialne in okoljske trajnostne specifične rešitve, ki so že bile uspešno preizkušene in aplicirane v trajnostnem urbanem eksperimentu Freiburga.

Primer Vauban predstavlja konkretno možnost oz. način, kako se bojevati proti alienaciji suburbanizacije in kako egalitarno usklajevati voljo posameznikov znotraj skupnosti. Vendar tudi v »idealni« soseski Vauban obstajajo določene težave oz. nevarnosti, ki lahko pretijo v prihodnosti, predvsem v smislu ohranjanja heterogene strukture prebivalcev. Vauban je namreč z leti pridobil izredno pozitivno konotacijo »zelene varne soseske«, kar je posledično dvignilo tržno ceno stanovanj. Z menjavanjem generacij se sedaj veliko število stanovanj, zgrajenih prek zadružništva, prodaja na trgu. Ta stanovanja kupuje relativno homogeni del populacije visokoizobraženih premožnih mladih družin (Sperling, 2008; Newman in Scheurer, 2009). V soseski je sicer še vedno kar nekaj struktur oz. deležnikov, ki spodbujajo izvorno idejo heterogenosti (Haus 37, S. U. S. I, Stadtteilverein Vauban, številna socialna stanovanja), vendar je vseeno moč zaznati rahlo tendenco v smeri večanja deleža mladih družin z visokimi dohodki (Delleske, 2013; Gombert, 2013). Ta trend, če se bo nadaljeval, pa lahko v prihodnosti ogrozi začetno idejo družbeno heterogene zelene soseske. Postopen proces gentrifikacije je mogoče zaznati v večini trajnostnih avtonomnih sosesk (Fraker, 2013; Dalman, 2014), zato je ključen izziv za že vzpostavljene in tudi prihodnje avtonomne trajnostne soseske uveljavitev dolgoročnih mehanizmov, smernic oz. nekakšnih varovalk, ki bodo omogočali ohranjanje heterogenosti populacije lokalnega urbanega prostora. Kakor koli že pa Vauban kljub manjši spremembi strukture prebivalstva dandanes še vedno ohranja svojo heterotopičnost, svojo »drugost« v prostoru in še vedno postavlja »referenco« heterogenosti in trajnostnega razvoja širši okolici.

Vauban se je zato na začetku moral najprej ločiti od homogene toksične okolice; moral je najprej postati vizionarski »heterogeni prostor«, ki se diferencira od »homogenih krajev«; kot ločena enota, kot »drugo« v prostoru

³¹ Inicijativa »car sharing« v Bo01 ni bila takoj sprejeta pozitivno; postala je popularna šele zadnja leta.

(po Foucaultu, 2007). Avtonomna, neodvisna soseska znotraj mesta je bila na nek način samo začetno stanje, osnovno nakazilo, vzorec, po katerem je potrebno delovati, da se naknadno preide do idealnega širšega koncepta trajnostno naravnane družbe. Družbeno okolje soseske Vauban se je in se še (čeprav danes v manjši meri) diferencira od dominantne družbe Freiburga in regije, vendar ni zaprta enklava.³² Je pretočna soseska, odprta za vse in ponuja trajnostne rešitve oz. trajnostne gradnike (na socialnem, ekonomskem, okoljskem polju), ki bi lahko bile izvedljive oz. prenesene v marsikatero sosesko z ustreznimi prilagoditvami lokalnim specifikam.

Avtonomne trajnostne soseske predstavljajo eno od celovitih rešitev za vzpostavitev novih trajnostno vzdržnih ravnesij, ki bi se lahko dolgo-ročno razširile iz lokalnega prostora v širšo družbo. Implementacija soseske Vauban je sprožila verižno reakcijo ustanavljanja avtonomnih trajnostnih sosesk v regiji. Po vzoru Vaubana so zgradili v Freiburgu drugo trajnostno sosesko, imenovano Rieselfeld, in v bližnjem mestu Tübingen še trajnostno sosesko Französisches Viertel. Tudi v drugih novih trajnostnih soseskah (npr. Bo01) v drugih državah so implementirali določene trajnostne rešitve po vzoru soseske Vauban. To je dokaz, da je »paralelni urbani prostor« (Kos, 1994) avtonomne trajnostne soseske po konfliktnem razmerju z obstoječim formalnim urbanim redom napredoval do pozicije vzornosti in posnemanja. Prvotni tujek je postal želeni ideal.

LITERATURA

- Barrow, Chris (1999): *Environmental Management*. London: Routledge.
- Barton, Hugh (2000): *The Design of Neighbourhoods*. V: Hugh Barton (ur.), *Sustainable Communities: The Potential for Eco-Neighbourhood*, 123–147. London: Eartscan Publication.
- Barton, Hugh, Marcus Grant in Richard Guise (2003): *Shaping Neighbourhoods: A guide for health, sustainability and vitality*. New York: Spon Press.
- Bookchin, Murray (1990): *Remaking society: pathways to a green future*. Boston: South End Press.
- (2005): Libertarni municipalizem. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 33 (219): 17–30.
- Breheny, M. J., Tim Gent in David Lock (1993): *Alternative development patterns: new settlements*. London: Planning Research Programme, H. M. S. O.
- Carley, Michael in Nicholas Falk (2012): *Sustainable urban neighbourhoods – Building communities that last*. York: Joseph Rowntree Foundation. Dostopno prek <http://www.eco-development-group.org/files/SUNN%20Final%20Report.pdf>, 6. 5. 2013.
- Churchill, Cameron in Brian Baetz (1999): Development of decision support system for sustainable community design. *ASCE Journal of Urban Planning and Development* 125: 17–35.

³² V ang. tudi *Gated community*.

- Dalman, Eva (2014): Intervju z avtorjem. Lund, 12. 5. 2014.
- Delleske, Andreas (2013): Intervju z avtorjem. Freiburg, 2. 4. 2013.
- Daseking, Wulf (2013): Intervju z avtorjem. Freiburg, 3. 4. 2013.
- Disch, Rolf (2014): Solar Architecture. Dostopno prek http://www.rolfdisch.de/files/pdf/BROSCHUERE_SolarArchitecture.pdf, 29. 1. 2014.
- Engel-Yan, Joshua, Chris Kennedy, Susana Saiz in Kim Pressnail (2005): Toward sustainable neighbourhoods: the need to consider infrastructure interactions. *Canadian Journal of Civil Engineering* 32(1): 45-57.
- Filipović, Maša (2007): Družbena kohezija in soseska v pozni moderni. Ljubljana: FDV.
- Foucault, Michel (2007): Življenje in prakse svobode. Ljubljana: Založba ZRC.
- Fraker, Harisson (2013): The Hidden Potential of Sustainable Neighborhoods. Washington: Island Press.
- Gombert, Sigrid (2013): Intervju z avtorjem. Freiburg, 2. 4. 2013.
- Gruis, Vincent, Henk Visscher in Reinout Kleinhans (2006): Sustainable Neighbourhood Transformation. Amsterdam: IOS Press.
- Harvey, David (1990): The Condition of Postmodernity. Cambridge: Blackwell.
- (2008): The Right to the City. *New Left Review* 53: 23-40.
- Iniciativa mestni zbor. Dostopno prek <http://www.imz-maribor.org/NovaVasAktualno.html>, 16. 5. 2014.
- Kos, Drago (1993): Racionalnost neformalnih prostorov. Ljubljana: FDV.
- (1994): Neformalne prostorske niše. *Teorija in praksa* 31 (1-2): 48-54.
- Kyvelou, Stella, Maria Sinou, Isabella Baer in Toni Papadopoulos (2012): Developing a South-European Eco-Quarter Design and Assessment Tool Based on the Concept of Territorial Capital. V: Sime Curkovic (ur.), *Sustainable Development – Authoritative and Leading Edge Content for Environmental Management*, 561-588. Rijeka: Intech.
- Marique, Anee-Françoise in Sigrid Reiter (2011): Towards more sustainable neighbourhoods: are goods practice reproducible and extensible? A review of a few existing sustainable neighbourhoods. V: Arnaud Evrard in Bodard Magali (ur.), *Proceedings of International Conference PLEA 2011: Architecture & Sustainable Development*, 27-32. Louvain: Presses Universitaires de Louvain.
- Mlinar, Zdravko (2008): K ustvarjalnosti in inovacijam v vseživljenjskem okolju: Prostorsko-sociološki in urbanistični vidiki. *Teorija in praksa* 45 (3-4): 227-248.
- Newman, Peter in Jan Scheurer (2009): Vauban: A European Model Bridging the Green and Brown Agendas. Nairobi: UN-Habitat. Dostopno prek <http://www.unhabitat.org/downloads/docs/grhs2009casestudychapter06vauban.pdf>, 29. 1. 2014.
- Passivhaus Wohnen & Arbeiten. Dostopno prek <http://www.passivhaus-vauban.de/>, 6. 1. 2014.
- Plut, Dušan (2002): Okoljevarstveni vidiki prostorskega razvoja Slovenije. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- (2008): Vrednotenje geografskega okolja in okoljska etika. *Dela* 29: 63-75.
- Rudlin, David in Nicholas Falk (2009): Sustainable Urban Neighbourhood: Building the 21st Century Home. Oxford: Architectural Press.

- Sperling, Carsten (2000): A Journey through the Model District Vauban. Freiburg: Forum Vauban. Dostopno prek <http://www.carstensperling.de/pdf/life-e-bg.pdf>, 29. 1. 2014.
- (2002): Sustainable Urban District Freiburg – Vauban. Dostopno prek <http://www.carstensperling.de/pdf/dubai-submission.pdf>, 29. 1. 2014.
- (2008): Freiburg – Vauban; From Military Area to Model District: Sustainable Neighbourhood Design – A Communicative Process. Newcastle: CAFE Urban Design Summer School. Dostopno prek <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110118095356/http://www.cabe.org.uk/files/udss2008-carstensperling.pdf>, 29. 1. 2014.
- Shu-Yang, Fan, Bill Freedman in Raymond Cote (2004): Principles and practice of ecological design. *Environmental Reviews* 12 (2): 97–112.
- Šarec, Aleš (1998): Urbano vas Slovenijo graditi ob postajah javnega prometa. *Urbani izziv* 9 (1): 41–51.
- Šarec, Lučka (1980): Žusterna III: zazidalni načrt 1. etape. Ljubljana: Urbanistični inštitut SR Slovenije.
- Taylor, Nigel (2000): *Eco-Villages: Dream and Reality*. V: Hugh Barton (ur.), *Sustainable Communities: The Potential for Eco-Neighbourhood*, 20–45. London: Eartscan Publication.
- The World Bank (2013): Passenger cars (per 1,000 people). Dostopno prek <http://data.worldbank.org/indicator/IS.VEH.PCAR.P3>, 6. 5. 2013.
- United Nations (2008): *World Urbanization Prospects: The 2007 Revisions*. New York: United nation.
- Williams, Oliver P. (1990): Bivalne skupnosti in nova urbana oblika: post-industrijski urbanizem in nove oblike segregacije. *Družboslovne razprave* 7 (10): 77–91.
- Young, Robert (2011): Planting the Living City. *Journal of the American Planning Association* 77 (4): 368–381.